

Täysistunto

Torstai 16.3.2017 klo 16.00—19.58

4. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2016

Kertomus K 2/2017 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu

17.59 Aila Paloniemi kesk (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Etyj-alueen poliittinen kehitys haastaa Etyjin arvoja sekä oikeusvaltion ja demokratian periaatteita. Tämä Etyj-kertomuksen ensimmäinen lause on valitettavan totta. Jo Etykin aikana puhuttiin kolmesta korista ja laajasta turvallisuuden käsitteestä. Etyjin parlamentaarisessa yleiskokouksessa kannanottojen valmistelu tapahtuu kolmessa komiteassa, joiden toimenkuva määräytyy näiden kolmen korin mukaan. Ykköskomitea käsittelee poliittisia ja turvallisuuskysymyksiä, kakkoskomitea taloutta, energiaa, tiedettä ja teknologiaa ja kolmoskomitea demokratiaa, ihmisoikeuksia ja humanitaarisia kysymyksiä.

Tbilisissä viime vuonna hyväksyttyyn julkilausumaan on kirjattu yleiskokouksen enemmistön kannanotot paitsi kolmen komitean asioista myös 16 muusta aiheesta näiden lisäksi. Päätöslauselmissa on otettu kantaa sekä Etyjin periaatteisiin liittyen että tilanteeseen useissa jäsenmaissa. Kaikki valtuuskunnat eivät kuitenkaan hyväksyneet Tbilisin päätöslauselmaa. Muun muassa Venäjä vastusti kirjauksia, joissa tuomittiin Krimin miehitys ja Venäjän toimet Ukrainassa. Päätöslauselmassa yleiskokous muun muassa kehottaa Venäjää pidättäytymään aggressioista Ukrainaa kohtaan, noudattamaan kansainvälistä oikeutta ja kunnioittamaan ihmisoikeuksia.

Tbilisin päätöslauselma käsittelee myös Etyjin toimintaedellytyksiä, kehittämistarpeita sekä roolia. Näistä haluaisin nostaa esille yleiskokouksen osallistumisen kriisien ja konfliktien ratkaisuun ja rauhanvälitykseen. Rauhanvälityksen edistäminen kuuluu Suomen ulkopolitiikan painopisteisiin. Suomen aloitteesta yleiskokous hyväksyi vuonna 2014 kannanoton parlamentaarisen rauhanvälityksen kehittämisestä. Viime vuonna puheenjohtaja Christine Muttunen nimitti edeltäjänsä Ilkka Kanervan yleiskokouksen rauhanvälityseritysedustajaksi. Suomen Etyj-valtuuskunta antaa vankan tukensa toiminnalle.

Valtuuskunta on myös edistänyt naisten osallistumista konfliktien ratkaisuun, ja olemme järjestäneet aiheesta oheistapahtumia yleiskokouksen istunnoissa. Turvallisuus koostuu monesta tekijästä, oli sitten kyse demokraattisten instituutioiden toimivuudesta, perusoikeuksien ja vapauksien toteutumisesta tai valtioiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta. Nämä on kirjattu Etykin vuoden 75 huippukokouksen loppuasiakirjaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2017 vp

Puuttuminen aseellisiin selkkauksiin on perusedellytys, mutta kestävä rauha on monien tekijöiden ja yhteiskunnallisten toimien summa. Turvallisuuteen liittyy vahvasti myös inhimillinen ulottuvuus. Oikeusvaltioperiaate ja perusoikeudet ovat vakaan ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan perusta. Eriarvoistuminen, syrjintä ja epäoikeudenmukainen kohtelu vaikuttavat kielteisesti vakauteen. Toteutuessaan kestävän kehityksen tavoitteet vievät kohti vakaampaa, vauraampaa ja tasa-arvoisempaa maailmaa. Tämä edellyttää toimia kansallisella, kansainvälisellä ja ruohonjuuritasolla. Globalisaation myötä ihmiset ovat entistä riippuvaisempia toisistaan. Huoli vähenevistä luonnonvaroista on yhteinen.

Kaikilla kansalaisilla pitää olla yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin, hyvään elämään, terveyteen, työ- ja toimintakykyyn, koulutukseen ja työllistymiseen. Sukupuolten välinen epätasa-arvo on edelleen suuri ongelma. Naisten ja tyttöjen aseman vahvistaminen edesauttaa muiden kehitystavoitteiden saavuttamista. Suomi edistää tasa-arvoa tukemalla ihmisoikeuksia ja yhdenvertaisia yhteiskuntia. Se edellyttää ihmisoikeuksien arviointitapojen kehittämistä, oikeusvaltion vahvistamista, demokratiaa ja hyvää hallintoa. Suomi tukee ihmisarvoista työtä, osallistavaa kasvua, työelämän tasa-arvoa, sukupuolten samapalkkaisuutta ja työpaikkojen luomista kaikkialla maailmassa. Näistä on keskusteltava parlamentaarikkojen kesken laajan turvallisuuskäsitteen omaavassa Etyjissä. Kestävä kehitys tukee kasvua, jossa nykyiset tarpeet tyydytetään, ilman että tulevilta sukupolvilta viedään mahdollisuus samaan.

Oikeusvaltioperiaatteeseen kuuluu kansainvälisten sitoumusten, kuten Etykin ja YK:n peruskirjojen periaatteiden, kunnioittaminen. Tiedämme hyvin, että näitä periaatteita on räikeästi loukattu ja että vaikutukset eivät rajoitu tiettyyn maahan. Tästä hyvä esimerkki on väkivaltaisuuksien ja sotien aiheuttama pakolaiskriisi, josta yleiskokous laati kannanoton viime vuonna.

Vaalitarkkailu on oleellinen osa Etyjin yleiskokouksen toimintaa. Tarkkailuraporteissa käy ilmi niin myönteinen demokratiakehitys kuin demokratiakäsitteeseen liittyvät laajemmat ongelmat. Vaalitoimituksen merkitys demokratian mittarina on sisäistetty hyvin Etyjin jäsenmaissa. Vaalilainsäädäntöä on tarkistettu, ja äänestäjillä on valinnanvaraa, mutta onko kaikki sitä, miltä näyttää? Onko hyvä vaalilainsäädäntö aina tae siitä, että oikeusvaltioperiaate toteutuu? Onko monipuoluejärjestelmä tae vaihtoehtoista? Miten vallassa olevat tahot ja puolueet toimivat ja niin edelleen? Meillä on vielä paljon tehtävää tässäkin asiassa. Lisäksi oman haasteen muodostavat kansanäänestykset, kuten esimerkiksi Turkin kohdalla.

18.05 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Etyj on tärkeä elin ja tekee työtä, jolla on tarkoitus. Onkin mielenkiintoista todeta, että järjestö tekee vaalitarkkailua Kazakstanin, Valko-Venäjän ja Venäjän kaltaisten valtioiden ohella myöskin Yhdysvalloissa, jossa kuitenkin demokratialla on huomattavasti pidemmät perinteet kuin näissä mainituissa maissa. Siinänsä tämä parin sivun raportti Yhdysvaltain vaaleista oli tiedollisesti mielenkiintoista luettavaa, ja on hieno asia, että tarkkailijat eivät vaaleista vilppiä löytäneet. Näin, vaikka monen mielestä vaalien tuloksessa oli kuitenkin suuresti valittamista ja oppositio vaati USA:n vaaleja jopa keskusteluun Suomen eduskunnassa. Mutta nyt me voimme raportista todeta, että huoli oli turha ja vaalitulos oli USA:n kansan tahdon mukainen.

18.06 Ilkka Kanerva kok: Arvoisa puhemies! Tällä haavaa poliittinen kehitys Euroopassa haastaa hyvin konkreettisella ja vakavallakin tavalla Etyjin periaatteet. Olemme pitkäs-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2017 vp

tä aikaa tilanteessa — toisen maailmansodan päättymisen ja kylmän sodan myötä syntyneen tilanteen jälkeen — jossa huoli Euroopan tulevaisuudesta on lähestulkoon piinaava, tavalla, jossa ennen muuta Etyjin keskeisimmät ajatukset jokaisen suvereenin valtion itsemääräämisoikeudesta, sen suvereenin päätösvallan rikkomisesta tai rikkoutumattomuudesta, valtiollisesta vapaudesta ovat tulleet kyseenalaisiksi. Tämä on jotain sellaista, josta me olemme kuvitelleet jo päässeemme irti.

Tiedämme myöskin muunlaisia ongelmia kuin nämä pitkittyneet konfliktit, joissa Eurooppa on varsin haasteellisessa asennossa. Jokainen tietää läpi Euroopan olevan maahanmuuttoliikkeen yhteiskunnalliset seurausvaikutukset. Tiedämme, millä tavoin talouden alalla on jouduttu hankaluuksiin koko Euroopan mantereella ja muuttamaan niitä suunnitelmia ja aikomuksia, joilla olisi haluttu rakentaa Euroopasta toimintakykyinen, elinvoimainen ja tasa-arvoisuutta edesauttava manner. Tiedämme monia niitä ongelmia, jotka ilmenevät ihmisoikeusrikkomuksina, oikeusvaltioperiaatteiden loukkauksina ja ylipäätään humanien ihmisoikeusperiaatteitten hankalana haastamisena.

Tilanne on siis hyvin hankala. Juuri tällaisessa tilanteessa sellainen konsepti, joka on luotu kattamaan laajan turvallisuuskäsitteen mukaisia haastetilanteita, tulee myöskin haastetuksi siinä, kuinka se kykenee toimimaan ja vaikuttamaan tällaisen tilanteen myönteisten ratkaisuesitysten toteutumiseksi. Pitää olla jonkinlainen landscape, jonkunlainen käsitys siitä maisemasta, jossa toimitaan, jossa vaikutetaan, ja siitä, miten siinä maisemassa pitäisi toimia, jotta toivotut ja halutut muutokset saataisiin toteutettua.

Etyj on suurin maailmassa oleva alueellinen turvallisuusjärjestelmä, jonka ydinbisnes tietysti lähtee turvallisuudesta, turvallisuuden takaamisesta ja ihmisarvoisten periaatteitten kunnioittamisesta. Juuri tässä suhteessa Etyjin merkitys koko meidän kulttuurillemme on poikkeuksellisen suuri. Sen vuoksi on tärkeää, että niitä pyrkimyksiä, joita Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja, edustaja Paloniemi äsken esitti, saadaan kunnolla ja vakavasti edesautettua kaikella sillä toiminnalla, jolla Suomenkin eduskunta pyrkii tähän asiaan panostamaan. Se on tärkeää ja arvokasta työtä, ja olen itse saanut olla siinä hyvin vahvasti mukana — kiitos laajan poliittisen tuen Suomen eduskunnasta — sekä parlamentaarisen yleiskokouksen puheenjohtajana että nyttemmin rauhanvälityksen erityisedustajana. Sen vuoksi tämä Etyjin tulevaisuus on meille suomalaisille ylipäätäänkin tärkeä, koska maailmalla tänä päivänä Etyj nähdään ikään kuin Suomen beibinä, Suomen toimenpiteitten tuloksena syntyneenä, jolla tosiasiaassa vaikutettiin myönteisesti Euroopan tuonhetkiseen kehitykseen. Nyt on kysymys aika paljon siitä, kyetäänkö uudestaan, nyt 57 jäsenmaan toimesta, revitalisoimaan, elävöittämään, Etyjin toimintaa uudella tavalla. Siihen Suomen kannattaa pyrkiä ja ottaa nämä Etyjin kautta meille muodostuneet haasteet mitä vakavimmalla tavalla. Edustaja Paloniemi viittasi niihin.

Se kokonaiskonsepti, jolla Etyj toimii, on erinomainen vastaus siihen, millä Suomenkin turvallisuuspolitiikassa toimitaan eli kokonaisturvallisuuden merkeissä. Turvallisuus ei ole jaettavissa sillä tavoin eri sektoreihin ja lohkoihin, että hoidetaan vain yhtä turvallisuuden osatekijää vaan kokonaisturvallisuuden käsitettä, ja juuri tässä katsannossa Etyj tarjoaa meille loistavan mahdollisuuden.

18.11 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö Etyj on tänä aikana ehkä jälleen ajankohtaisempi ja tarpeellisempi kuin pitkään aikaan. Näistä kolmesta korista, joiden syntyhistoria on jo yli 40 vuoden takana, niin kuin edeltävän puhujan parlamenttiurakin, tänä päivänä nimenomaan tämä ykköskori, jossa on turval-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2017 vp

lisuus eli poliittis-sotilaalliset kysymykset, on varmasti enemmän kuin ajankohtainen. Luonnollisesti talous- ja ympäristökysymykset ja inhimilliset kysymykset, ihmisoikeuskysymykset, jotka ovat tuossa kolmannessa korissa, ovat tärkeitä, mutta tänä päivänä ehkä nimenomaan nyt tämä turvallisuuskysymys, jota edustaja Kanerva vahvasti esille nosti, on sellainen, mihin Etyjin pitää entistä enemmän panoksiaan laittaa.

Etyjin pääsihteeri Lamberto Zannierin kausi päättyy kesäkuussa, ja on hyvä, että nyt käydään keskustelua siitä, mihin suuntaan Etyjiä tulevaisuudessa viedään. Olen laittanut tyytyväisyydellä merkille sen, että Suomessa on erittäin laaja yhteisymmärrys siitä, että meiltä löytyy tähän tehtävään osaava pitkän linjan tekijä Etyjistä ja ulko- ja turvallisuuspolitiikasta muutenkin. Laitoin itse tyytyväisyydellä esimerkiksi ylös heti tämän asian julki tultua edustaja Heinäluoman tviitin, jossa hän kertoi, että nyt täysi tuki tälle ja tehdään yhdessä työtä, että me saamme tälle paikalle osaavan ja aikaansaavan henkilön. Tässä yhdistävänä tekijänä on vuosi 1975, ja ainoa ikävä asia siinä valinnassa on se, että se päätäisi yhden merkittävän aikakauden myös Suomen parlamentissa. Mutta voitto olisi paljon isompi, ja ehkä sen tappion sitten kärsisimme.

18.13 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö on erittäin merkittävä rauhantekijä Euroopassa. Se on merkittävä kansainvälinen järjestö, joka tekee sitä työtä, mikä on ehkä parhaimmillaan kansojen välisessä yhteistyössä, rauhantyötä. Meillä Euroopassa viimeisten vuosien aikana tapahtumat esimerkiksi Krimillä tai Ukrainassa ovat havahduttaneet meidät siihen, että turvallisuus ei ole mikään itsestäänselvyys vaan se tulee hankkia joka päivä uudestaan ja uudestaan. Ja millä tavalla se hankitaan? Sitä ei tietenkään hankita millään. Ainoa tehokas, toimiva keino siihen on se, että kansat tekevät keskenään yhteistyötä. Pidetään yhteyttä ja käydään samoissa konferensseissa ja kokouksissa ja tehdään sitten ihan aitoa yhteistyötä, kuten Etyj on tehnyt.

Tässä yhteydessä on helppo kiittää juuri äsken erinomaisen puheenvuoron pitänyttä Ilkka Kanervaa, joka on valtavan panoksen antanut tälle järjestölle. Toivomme, jos hänelle uusia tehtäviä tässä avautuu, ehdottomasti täyttä tukea hänelle. Suomesta on tämä aikaan lähtenyt liikkeelle vuonna 1975 Urho Kaleva Kekkonen merkittävän elämäntyön ansiosta, ja on syytä olettaa, että suomalaisin voimin tätä hommaa pystytään hyvin jatkamaan ja tuomaan oma merkittävä panoksemme eurooppalaiseen turvallisuuskenttään.

Maaailma ei tällä hetkellä näytä kovin turvalliselta eikä Eurooppakaan, mutta se ei tarkoita sitä, että tällä keinoin pitäisi jatkaa eteenpäin. Kyllä meidän pitää pystyä kansakuntien kesken sopimaan asiat ja parantamaan turvallisuustilannetta Euroopassa tästä hetkestä paljon paremmaksi.

18.15 Aila Paloniemi kesk: Arvoisa puhemies! Vielä haluan sanoa minäkin sen, että Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen merkitys korostuu, kun katsomme maailmantilannetta tällä hetkellä. Parlamentaarinen vuoropuhelu ja diplomatia lisäävät ymmärrystä eri näkökulmia kohtaan ja voivat parhaassa tapauksessa avata diplomaattisia solmuja ja edesauttaa myönteistä kehitystä. Se kuitenkin edellyttää, että pidämme kiinni yhteisesti sovitusta arvopohjasta ja toimimme myös sen mukaisesti. Vastuu tästä on meillä kaikilla.

18.15 Ilkka Kanerva kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sen verran vielä — vaikka itsekin satun olemaan Suomen valtuuskunnan jäsen, voinen sitä Suomen valtuuskunnan toimintaa katsoa myös hiukan ulkopuolisin silmin, vertailupohjaa kun tietysti sat-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2017 vp

tuu nyt olemaan — täytyy kyllä sanoa, että Suomen valtuuskunta ansaitsee noin kansainvälisessä arvioinnissa, vertailussa, punninnassa, arvosanan "erittäin aktiivinen ja hyvä", sillä Suomi on paitsi yleiskokouskäyttäytymisessään meidän valtuuskuntamme toimessa, myös eri valiokunnissa ja ennen muuta vaalitarkkailussa ollut niin aktiivisessa ja näkyvässä roolissa, että se ei ole Suomessa tiedossakaan yleisesti. Se ei nouse sellaisen kansainvälisen huomion kohteeksi, mikä tässä suhteessa olisi tietysti tarpeellista. Tässä suhteessa on syytä nostaa kissan häntä, kun siihen on aihetta. Eli koko Suomen valtuuskunnalle täytyy siitä kyllä nostaa hattua, että Suomi ottaa tässä rohkeasti vastuuta ja näyttää suuntaa myöskin monille muille maille, miten tähän asiaan pitää suhtautua.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan.